

הגדוד הרביעי 'הפורצים'

מקור: אתר עמותת דור הפלמ"ח

הגדוד הרביעי היה גדוד המטה של הפלמ"ח. הוא אורגן בסוף 1944 כגדוד היחידות המיוחדות בפלמ"ח: פלוגת הסיירים (פלוגה ז'), הפלוגה הימית – הפלי"ם (פלוגה י'), מחלקת הטיס ומחלקת ה"מסתערבים" (המחלקה הערבית). בעת מלחמת העצמאות נודע הגדוד בכינויו "גדוד הפורצים" על שם השתתפותו בפריצת הדרך לירושלים.

במהלך שנת 1945 קובצו פלוגות הפלמ"ח בארבעה גדודים ארגוניים. שלא כשאר שלושת הגדודים, היה מטה הגדוד הרביעי מצומצם יותר, והיה ממונה בין השאר על ארגון ואימון "הרזרבה", הגדולה יחסית, של הפלמ"ח במרחב גוש דן ובמרכז הארץ. מטה הגדוד הרביעי היווה מעין שלד גדודי, ואולם בפועל ניהלו היחידות המיוחדות את פעילותן הצבאית בעצמן: אברהם זכאי, ואחריו שמואל ינאי, פיקדו על מטה הפלי"ם; שלמה מילר פיקד על מטה מחלקת הטייסים. ירוחם כהן ואחריו דני אגמון פיקדו על מחלקת ה"מסתערבים". רק התיאום ביניהם לבין שאר הכוחות הצבאיים נעשה בידי מטה הגדוד הרביעי.

בחודשים הראשונים של מלחמת העצמאות היה הגדוד פרוס במרחב כרמלי (לוחמי פלוגת הנמל בחיפה, שביצעו ב-22.4.48 חבלה במוסך ובמכונית תופת בחיפה והשתתפו בקרב לכיבוש חיפה ב-22.4.48 – 24.4.48), במרחב אלכסנדרוני, וביישובים שונים בשפלת החוף. הגדוד עסק בתקופה זו בפשיטות גמול ובפעילות גיוס והכשרה של טירונים מהגיוס הכללי. זו הייתה יוזמה עצמית של מפקדת הגדוד אשר יצרה בכך עתודה נוספת לפלמ"ח. רבים מאנשי הגדוד היו עדיין באותה עת בשליחויות שונות בארץ ומחוצה לה.

מפקדי הגדוד היו: שמעון אבידן, יעקב סלומון, נחום שריג, אורי יפה, יוסף טבנקין, עוזי נרקיס, יוחנן זריז, דוד אלעזר.

פעולות הגדוד במלחמת העצמאות:

ב-11.12.47 פשט הגדוד על מוסך ומכוניות כנופיה ברמלה.

בליל 28.12.47 – 29.12.47 ביצע כוח מהגדוד פעולת רכש במחנה תל ליטווינסקי, במהלכה השתלטו על כלי נשק.

ב-31.3.48 – שיירת חולדה, שבמסגרתה היו שתי פלוגות מהגדוד צריכות לעלות לירושלים וסביבתה.

ערב מבצע נחשון ובמהלכו הועבר הגדוד (כגדוד נחשון השני) לקריית ענבים. פקודת ההתארגנות ניתנה מיד עם כשלון שיירת נבי דניאל (27.3.48). פלוגה ראשונה הגיעה ב-31.3.48 ושאר הגדוד ב-6 באפריל וב-10 בו.

במבצע "נחשון": גדוד 'נחשון 1' שמנה 634 איש הוצב בקטע המערבי (אורכו כ-11 ק"מ) ובסיסו היה בחולדה. פקד עליו חיים לסקוב ונכללו בו פלוגת פלמ"ח מוגברת מהגדוד הרביעי (185 לוחמים), שתי פלוגות מ'גבעתי', ופלוגה מ'קריית' ו'אלכסנדרוני'. הכבישים באחריותו: רחובות-חולדה; מסמיה-לטרון-שער-הגיא.

גדוד 'נחשון 2' הוצב בגיזרה שבין קריית-ענבים לשער-הגיא. בסיסו היו בקריית-ענבים, במעלה-החמישה ובנווה-אילן, והוטלה עליו האחריות לכביש לירושלים, משער-הגיא עד לעיר (קטע בן כ-23

ק"מ). היו בו כ- 500 איש, רובם מהגדוד הרביעי של הפלמ"ח, חסר פלוגה אחת, וכן אנשים מהגדודים החמישי והשישי.

הגדוד כבש את הקסטל בלילה שבין 2-3 באפריל 1948. לאחר הכיבוש הוצב כוח מחי"ש ירושלים לשמור על המקום, אולם הערבים הצליחו לאחר כמה ימי התקפות לכבוש את הקסטל ב-8 באפריל 1948. אז הוחש הגדוד ממשלטי שער הגיא וכבש, לאחר תפישת עמדות לילות, את הקסטל בשנית בשחר התשיעי באפריל 1948. הגדוד סייע בהעברת שיירות נחשון לירושלים.

במסגרת מבצע "הראל" (19.4.48 – 20.4.48) היה במרחב כביש שער הגיא – ירושלים.

הגדוד ביצע התקפות על הכפרים בידו, בית סוריק ובית איכסא (24.4.48), ונכשל בניסיונו לכבוש את נבי סמואל (25.4.48).

בהמשך השתתף הגדוד במבצע "יבוסי" (24.4.48). ב-27 באפריל נכשל נסיון כבוש מתחם סן-סימון בגלל טעות בניווט וגילוני הכוח התוקף בטרם עת. המנזר נכבש בלילה של ה-29 באפריל 1948. בעקבות קרב הגבורה של כובשי המנזר, במהלך ה-30 באפריל החלה מנוסת בהלה של ערביי האזור. כיבוש קטמון הושלם רק בשני במאי 1948 על ידי כוחות החי"ש וכוח של כיתה אחת מאנשי הגדוד.

במסגרת מבצע "מכבי א" (7.5.48 – 13.5.48) כבש הגדוד את המשלטים מדרום לשער הגיא (11.5.48, 13.5.48), בית מחסיר (8.5.48, 9.5.48, 11.5.48).

במסגרת מבצע "מכבי ב" (13.5.48 – 18.5.48) תקף הגדוד את מחנה הרדאר (13.5.48, 14.5.48, 27.5.48, 2.6.48), ליד קריית ענבים. הגדוד נכשל בהתקפה על ראס אל ביאדה (13.5.48). יחידות מהגדוד תפסו את הכפר דיר איוב ומשלטים לידו, כדי לאבטח העברת שיירות (16.5.48).

באמצע מאי 1948 כבשו את הר ציון (בליל 17 - 19 במאי) ופרצו אל הרובע היהודי הנצור. לאחר שעזב הכוח את העיר העתיקה נתפס שער ציון על ידי הלגיון.

לאחר מכן השתתפו לוחמי הגדוד בקביעת התוואי של דרך בורמה ובפריצתה (14.6.48 – 29.5.48).

בהפוגה הראשונה הועבר הגדוד להתארגנות בשפלה ומאוחר יותר השתתף במבצעי "דני" (14.7.48 – 18.7.48) ובמסגרתו כבש את צרעה (14.7.48), כסלה ואבו לאחם (18.7.48).

גם במבצע "ההר" (19.10.48 – 20.10.48) לקח חלק - כבש את בית ג'ימל (19.10.48), דיר אל הווה, סופלה, עין קאבו וואדי פוכין (20.10.48) וכן את המשלט המשותף (בית שמש).

במבצע "חורב" השתתף הגדוד בפשיטה על קציימה (31.12.48), שייח זויד (7.1.48) והשתלט על משלטי רפיח (5.1.48 – 6.1.48).

במסגרת הפלוגות המיוחדות שנמצאות תחת פיקוד הגדוד הרביעי בוצעו פעולות נוספות – ביניהן:

קיום קשר ימי לנהריה (עד מאי 1948), מבצע "בן עמי" (13.5.48 – 15.5.48) ותכנון פשיטה ימית לליטאני שבוטלה (יוני 1948).